

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

જવાહરલાલ નહેરુ યુનિવર્સિટી

વિરુદ્ધ

બી. એસ. નરવાલ

સપ્ટેમ્બર ૪, ૧૯૮૦

[વી. આર. કૃષ્ણ લાયર અને ઓ. ચિન્નાપ્પા રેડ્ડી, ન્યાયમૂર્તિ]

યુનિવર્સિટી-વિદ્યાર્થી-અભ્યાસમાં અસંતોષકારક પ્રદર્શન-યુનિવર્સિટી રોલમાંથી નામ દૂર કરવામાં આવ્યું-કારણ બતાવવાની તક આપવામાં આવે કે નહીં-ઓડી અલ્ટરમ પાર્ટેમનો સિદ્ધાંત-લાગુ કરવાની ક્ષમતા.

અપીલકર્તા યુનિવર્સિટીએ વિવિધ શાખાઓ અને ભાષાઓમાં એમ. એ. ની ડિગ્રી મેળવવા માટે ૫ વર્ષના સંકલિત અભ્યાસ કાર્યક્રમની રજૂઆત કરી હતી. આ કાર્યક્રમ ૫ શૈક્ષણિક વર્ષોમાં દસ સેમેસ્ટરમાં ફેલાયેલો હતો. જે વિષયમાં વિદ્યાર્થીની ઔપચારિક નોંધણી કરવામાં આવી હતી તે અભ્યાસક્રમોને 'મુખ્ય અભ્યાસક્રમો' તરીકે ઓળખવામાં આવતા હતા જ્યારે

અન્ય અભ્યાસક્રમો કે જેના માટે વિદ્યાર્થીએ પણ સૂચવવું પડતું હતું તે 'ટૂલ અભ્યાસક્રમો' અને 'વૈકલ્પિક અભ્યાસક્રમો' તરીકે ઓળખાતા હતા.

પ્રતિવાદી અપીલકર્તા યુનિવર્સિટીમાં રશિયન ભાષામાં માસ્ટર ઓફ આર્ટ્સ ડિગ્રીમાં અભ્યાસના પાંચ વર્ષના સંકલિત કાર્યક્રમનો વિદ્યાર્થી હતો. પ્રથમ બે સેમેસ્ટરમાં, તેઓ રશિયન ભાષામાં કોઈ પણ 'મુખ્ય અભ્યાસક્રમો' માં સત્ર પરીક્ષા આપવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા અને પરિણામે તેમને અંતિમ સેમેસ્ટરની પરીક્ષાઓમાં બેસવાની મંજૂરી આપવામાં આવી ન હતી. જોકે, તેઓ પ્રથમ બે સેમેસ્ટરમાં 'ટૂલ અભ્યાસક્રમો' અને 'વૈકલ્પિક અભ્યાસક્રમો' ની પરીક્ષાઓમાં હાજર રહ્યા હતા. ત્રીજા સેમેસ્ટરમાં પ્રતિવાદીએ પ્રથમ સેમેસ્ટરના અભ્યાસક્રમોનું પુનરાવર્તન કરવા માટે યુનિવર્સિટીની પરવાનગીની વિનંતી કરી હતી જેથી તે તેમને પાસ કરી શકે. યુનિવર્સિટીએ તેમને આમ કરવાની મંજૂરી આપી હતી પરંતુ તેઓ તે તમામ પાંચ અભ્યાસક્રમોમાં નિષ્ફળ ગયા હતા જેમાં તેમને આમ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.

તેમના પ્રદર્શનથી અસંતુષ્ટ સેન્ટર ઓફ રશિયન સ્ટડીઝે બોર્ડ ઓફ સ્ટડીઝને ભલામણ કરી કે પ્રતિવાદીનું નામ સૂચિમાંથી કાઢી નાખવામાં આવે અને તે મુજબ તેનું નામ સૂચિમાંથી દૂર કરવામાં આવે.

ઉચ્ચ અદાલતે પ્રતિવાદીની રિટ અરજીને આ આધાર પર મંજૂરી આપી કે: (૧) તેમનું નામ રદ કરવામાં આવ્યું તે પહેલાં તેમને કારણ દર્શાવવાની કોઈ તક આપવામાં આવી ન હતી, અને (૨) યુનિવર્સિટીએ પ્રતિવાદીનું પ્રદર્શન અસંતોષકારક હતું કે કેમ તે પ્રશ્ન પર પોતાનું મન લાગુ કર્યું ન હતું.

આ પ્રશ્ન પર આ અદાલતમાં કરવામાં આવેલી અપીલમાં: શું પ્રતિવાદી તેને યુનિવર્સિટીની સૂચિમાંથી દૂર કરતા પહેલા સાંભળવાની તક મેળવવા માટે હકદાર હતો કે કેમ.

અપીલને મંજૂરી આપવી:

HELD –૧. પક્ષપાત અથવા દુર્ભાવનાપૂર્ણ આક્ષેપોની ગેરહાજરીમાં, કોઈ શૈક્ષણિક સંસ્થા દ્વારા વિદ્યાર્થીનું શૈક્ષણિક પ્રદર્શન અનિશ્ચિત હોવાની ઘોષણા એ આધાર પર કોર્ટમાં પૂછપરછ માટે જવાબદાર નથી કે વિદ્યાર્થીને સાંભળવાની તક આપવામાં આવી ન હતી.[૬૨૩ ઈ-એફ]

આ યુનિવર્સિટીના સત્તાવાળાઓ દ્વારા વિદ્યાર્થીને તેમની વિવેકબુદ્ધિ અને વિદ્યાર્થીના સ્વતંત્રતા અને ન્યાયના અધિકાર પર શિસ્ત આપવાના દાવા અનુસાર હકાલપટ્ટીનો કેસ નથી.આ કેસ માત્ર એક વિદ્યાર્થીના શૈક્ષણિક પ્રદર્શનના મૂલ્યાંકનનો છે, જે યુનિવર્સિટીના નિર્ધારિત અધિકારીઓ દ્વારા કરવામાં આવે છે.તેઓ શ્રેષ્ઠ લાયકાત ધરાવે છે અને અદાલતો ન્યાય આપવા માટે સૌથી ઓછી લાયકાત ધરાવે છે.[૬૨૩ એ-બી].

હેરિંગ વિરુદ્ધ ટેમ્પલમેન અને અન્યો.૧૯૭૩ (૩) તમામ ઈ. આર. ૫૬૯ અને ૫૮૪; રેગિના વિરુદ્ધ એસ્ટન યુનિવર્સિટી સેનાટા ૧૯૬૯ (૨) ઓલ ઈ. આર. ૯૬૪ નો ઉલ્લેખ.

સિવિલ અપીલેટ જ્યુરિસડિક્શન:૧૯૭૯ની સિવિલ અપીલ નંબર ૩૧૧૫.

૧૯૭૯ ના સિવિલ રિટ નંબર ૩૯૫ માં દિલ્લી હાઈકોર્ટના ચુકાદા અને આદેશથી વિશેષ રજા દ્વારા અપીલ, તારીખ ૬-૮-૧૯૭૯.

અપીલકર્તા માટે કે. કે. વેણુગોપાલ, એચ. કે. પુરી અને એસ. સી. ડીએલજી૧૭૬૧.

પ્રતિવાદી માટે એ. કે. ગુપ્તા.

કોર્ટનો ચુકાદો ચિનાપ્પા રેડ્ડી, જસ્ટિસ દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો.

દેશની પ્રતિષ્ઠિત શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાંની એક માનવામાં આવતી જવાહરલાલ નેહરુ યુનિવર્સિટી, બંધારણની કલમ ૧૩૬ હેઠળ આ અદાલતની વિશેષ પરવાનગી દ્વારા આ અપીલમાં અપીલકર્તા છે. સદીના મહાન ઉદારવાદી, માનવતાવાદી અને લોકશાહીવાદીના નામ પરથી આ યુનિવર્સિટીની સ્થાપના સંસદના કાયદા દ્વારા "માનવતા, વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીના અનન્ય સંશ્લેષણને મૂર્ત સ્વરૂપ આપવા" અને "જવાહરલાલ નેહરુએ તેમના જીવનકાળ દરમિયાન જે સિદ્ધાંતો માટે કામ કર્યું તેના અભ્યાસને પ્રોત્સાહન આપવાનો પ્રયાસ કરવા માટે કરવામાં આવી હતી, જેમ કે, સ્થાનિક એકીકરણ, સામાજિક ન્યાય, ધર્મનિરપેક્ષતા, જીવનની લોકશાહી રીત, આંતરરાષ્ટ્રીય સમજણ અને સમાજની સમસ્યાઓ પ્રત્યે વૈજ્ઞાનિક અભિગમ".

'કોર્ટ યુનિવર્સિટીની સર્વોચ્ચ સત્તા છે અને તેની પાસે એકિઝક્યુટિવ કાઉન્સિલ અને એકેડેમિક કાઉન્સિલના કાર્યોની સમીક્ષા કરવાની સત્તા છે.વાઈસ ચાન્સેલર યુનિવર્સિટીના મુખ્ય કાર્યકારી અને શૈક્ષણિક અધિકારી છે.એકિઝક્યુટિવ કાઉન્સિલ યુનિવર્સિટીની કાર્યકારી સંસ્થા છે, જે યુનિવર્સિટીના સામાન્ય વ્યવસ્થાપન અને વહીવટની જવાબદારી સંભાળે છે, જ્યારે એકેડેમિક કાઉન્સિલ યુનિવર્સિટીની શૈક્ષણિક સંસ્થા છે, જે યુનિવર્સિટીની અંદર સૂચના, શિક્ષણ અને પરીક્ષાના ધોરણોની જાળવણી માટે જવાબદાર છે.કાર્યકારી પરિષદને જવાહરલાલ નહેરુ યુનિવર્સિટી અધિનિયમ દ્વારા નિર્ધારિત રીતે 'કાયદા' બનાવવાની અને કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત રીતે 'વટહુકમ' બનાવવાની સત્તા આપવામાં આવી છે.

વટહુકમો યોગ્ય રીતે બનાવવામાં આવ્યા છે અને વટહુકમ ૧૩ એમ. એ., બી. એ., (સન્માન) અને બી. એ. ના પુરસ્કાર સાથે સંબંધિત છે. (પાસ) ડિગ્રી.યુનિવર્સિટી વિવિધ શાખાઓ અને ભાષાઓમાં એમ. એ. ડિગ્રીના પુરસ્કાર તરફ દોરી જતા અભ્યાસના સંકલિત પાંચ વર્ષના કાર્યક્રમો પ્રદાન કરે છે.રશિયન એ ભાષાઓમાંની એક છે જેમાં અભ્યાસનો આ પ્રકારનો કાર્યક્રમ રજૂ કરવામાં આવે છે.આ કાર્યક્રમ પાંચ શૈક્ષણિક વર્ષોમાં દસ સેમેસ્ટરમાં ફેલાયેલો છે.પ્રથમ બે સેમેસ્ટરમાં 'સી' સ્તરના અભ્યાસક્રમો આપવામાં આવે છે, આગામી ચાર સેમેસ્ટરમાં 'બી' સ્તરના અભ્યાસક્રમો આપવામાં આવે છે અને છેલ્લા ચાર સેમેસ્ટરમાં 'એ' સ્તરના અભ્યાસક્રમો આપવામાં આવે છે.દરેક 'સી' સ્તરના અભ્યાસક્રમમાં બે ક્રેડિટ હોય છે, દરેક 'બી' સ્તરના અભ્યાસક્રમમાં ત્રણ ક્રેડિટ અને દરેક 'એ' સ્તરના અભ્યાસક્રમમાં ચાર ક્રેડિટ હોય છે.વટહુકમ ૧૩નો ફકરો ૭.૩ સામાજિક વિજ્ઞાનના કિસ્સામાં ઓછામાં ઓછા ૧૪૪ ક્રેડિટ અને માસ્ટર ઓફ આર્ટ્સ ડિગ્રી માટે ભાષાઓના કિસ્સામાં ૧૭૬ ક્રેડિટ સૂચવે છે, જેમાંથી 'સી' સ્તરના અભ્યાસક્રમોમાંથી ઓછામાં ઓછા ૨૦ ક્રેડિટ, 'બી' સ્તરના

અભ્યાસક્રમોમાંથી ૬૦ અને સામાજિક વિજ્ઞાનના કિસ્સામાં 'એ' સ્તરના અભ્યાસક્રમોમાંથી ૬૪ અને 'સી' સ્તરના અભ્યાસક્રમોમાંથી ઓછામાં ઓછા ૨૮, 'બી' સ્તરના અભ્યાસક્રમોમાંથી ૮૪ અને 'એ' સ્તરના અભ્યાસક્રમોમાંથી ૬૪ ક્રેડિટ હોવી જોઈએ. વધુમાં એવું સૂચવવામાં આવ્યું છે કે ઓછામાં ઓછા ૫૦ ટકા ક્રેડિટ પરંતુ ૭૫ ટકાથી વધુ તે વિષયમાં ન હોવી જોઈએ જેમાં વિદ્યાર્થી ઔપચારિક રીતે માસ્ટર ડિગ્રી માટે નોંધાયેલો હોય. અહીં ઉદ્દેશ કરી શકાય છે કે જે વિષયમાં વિદ્યાર્થી ઔપચારિક રીતે નોંધાયેલો હોય તે અભ્યાસક્રમો 'મુખ્ય અભ્યાસક્રમો' તરીકે ઓળખાય છે જ્યારે અન્ય અભ્યાસક્રમો કે જેના માટે વિદ્યાર્થીએ પણ સૂચવવું પડે છે તે 'સાધન અભ્યાસક્રમો' અને 'વૈકલ્પિક અભ્યાસક્રમો' તરીકે ઓળખાય છે. ફકરો ૭.૫ સૂચવે છે કે જે અભ્યાસક્રમોના આધારે વિદ્યાર્થી તેના 'સી' સ્તરના ક્રેડિટ મેળવે છે તે ઓછામાં ઓછા ચાર શાખાઓમાંથી હોવા જોઈએ. ફકરો ૭.૬ જણાવે છે કે વિદ્યાર્થીએ સાધનો, તકનીકો અને પદ્ધતિશાસ્ત્રના અભ્યાસક્રમોમાંથી ઓછામાં ઓછા ૧૦ ક્રેડિટ મેળવવાની જરૂર પડશે. વટહુકમનો ફકરો ૮.સીઈ ૧૩ મૂલ્યાંકનની પદ્ધતિ સૂચવે છે: એમ. સત્રનું કામ સત્રની પરીક્ષા જેટલું જ વજન વહન કરવાનું છે. દરેક અભ્યાસક્રમમાં વિદ્યાર્થીને દસ પોઈન્ટ સ્કેલ પર રાખવામાં આવે છે અને સૂત્ર લાગુ કરીને અંતિમ ગ્રેડ પોઈન્ટ મેળવવામાં આવે છે.

$$F_g = C_i G_i / C_i$$

જ્યાં F એ વિદ્યાર્થીનું અંતિમ ગ્રેડ બિંદુ છે, C_i એ ITH અભ્યાસક્રમનું શ્રેય છે, G_i એ ITH અભ્યાસક્રમમાં વિદ્યાર્થી દ્વારા મેળવેલ ગ્રેડ બિંદુ છે અને 'n' એ અભ્યાસક્રમોની કુલ સંખ્યા છે જેના માટે વિદ્યાર્થીએ સૂચવ્યું છે. જે વિદ્યાર્થી કોઈ અભ્યાસક્રમમાં નાપાસ થાય છે તેણે જે અભ્યાસક્રમમાં નાપાસ થયો હોય તેના બદલામાં અભ્યાસક્રમનું પુનરાવર્તન કરવું અથવા

બીજો અભ્યાસક્રમ પાસ કરવો જરૂરી છે.વટહુકમના ફકરા ૯ માં જી. એન. એ. ડી. પોઈન્ટ આવશ્યકતાઓનું લઘુત્તમ ધોરણ સૂચવવામાં આવ્યું છે.દરેક વિદ્યાર્થીએ પ્રથમ બે સેમેસ્ટર દરમિયાન લઘુત્તમ સંચયી ગ્રેડ પોઈન્ટ જાળવી રાખવો જરૂરી છે.જો તેણે અભ્યાસના કાર્યક્રમમાં આગળ વધવું હોય તો છટ્ટા સત્રના અંતે સંચયી ગ્રેડ પોઈન્ટ એવરેજ ૪.૦ હોવી જોઈએ.જો તેને માસ્ટર ઓફ આર્ટ્સ ડિગ્રી એનાયત કરવી હોય તો તેની પાસે ઓછામાં ઓછી ૪.૦ સંચયી ગ્રેડ પોઈન્ટ આયરેજ હોવી આવશ્યક છે.વટહુકમનો ફકરો ૧૧ આના હેતુઓ માટે મહત્વપૂર્ણ છે.આ કેસ અને તે અહીં કાઢવામાં આવી શકે છે.જેમ તે સંબંધિત સમયે હતું તેમ, 'તે નીચે પ્રમાણે હતું:

"શાળાનું બોર્ડ, કેન્દ્રની ભલામણ પર, અસંતોષકારક શૈક્ષણિક પ્રદર્શનના કારણે અભ્યાસક્રમમાંથી વિદ્યાર્થીનું નામ દૂર કરી શકે છે.

પ્રતિવાદી બી. એસ. નરવાલને ૧૯૭૪માં જવાહરલાલ નહેરુ યુનિવર્સિટીમાં રશિયન સ્ટડીઝ સેન્ટર ખાતે રશિયન ભાષામાં માસ્ટર ઓફ આર્ટ્સ ડિગ્રી તરફ દોરી જતા પાંચ વર્ષના સંકલિત અભ્યાસ કાર્યક્રમમાં દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા.તેઓ રશિયન ભાષામાં ડિગ્રી મેળવવા માંગતા હોવાથી, 'મુખ્ય અભ્યાસક્રમો' રશિયન ભાષા, સાહિત્ય અને અનુવાદ સાથે સંબંધિત હોવા જરૂરી હતા.પ્રથમ બે સેમેસ્ટરમાં, તેઓ રશિયન ભાષામાં કોઈ પણ 'મુખ્ય અભ્યાસક્રમો' માં સત્ર પરીક્ષાઓ આપવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા અને પરિણામે તેમને અંતિમ સેમેસ્ટરની પરીક્ષાઓમાં બેસવાની મંજૂરી આપવામાં આવી ન હતી.આમ તેઓ પ્રથમ બે સેમેસ્ટરમાં કોઈ પણ 'મુખ્ય અભ્યાસક્રમો' પાસ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા.જો કે, તેઓ પ્રથમ બે સેમેસ્ટરમાં 'ટૂલ' અને 'વૈકલ્પિક અભ્યાસક્રમો' માં પરીક્ષાઓ માટે હાજર રહ્યા હતા અને પ્રથમ સેમેસ્ટરમાં

બે અભ્યાસક્રમોમાં પાંચ ક્રેડિટ અને બીજા સેમેસ્ટરમાં ત્રણ અભ્યાસક્રમોમાં આઠ ક્રેડિટ સૂચવ્યા હતા.ત્રીજા સેમેસ્ટરમાં પ્રતિવાદીએ પ્રથમ સેમેસ્ટરના અભ્યાસક્રમોનું પુનરાવર્તન કરવા માટે યુનિવર્સિટીની પરવાનગીની વિનંતી કરી હતી. એક વિશેષ કેસ તરીકે, તેમને પાસ કરવા માટે સક્ષમ બનાવવા માટે તેમને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી, પરંતુ તેઓ તે તમામ પાંચ અભ્યાસક્રમોમાં નિષ્ફળ ગયા હતા, જેના સંદર્ભમાં તેમણે પુનરાવર્તન કરવાની પરવાનગી માંગી હતી અને મેળવી હતી.જોકે, પ્રતિવાદી વૈકલ્પિક અભ્યાસક્રમમાં (બી + મેળવતા) પાસ થયો હતો, જેના માટે તેણે ત્રીજા સેમેસ્ટરમાં સૂચવ્યું હતું.ત્રીજા સેમેસ્ટરના અંતે ચોખ્ખું પરિણામ એ આવ્યું કે તેણે એક પણ 'કોર કોર્સ' પાસ કર્યો ન હતો.

રશિયન સ્ટડીઝ સેન્ટર પ્રતિવાદી અને કેટલાક અન્ય વિદ્યાર્થીઓની કામગીરીથી અસંતુષ્ટ હતું અને ૨૦ જાન્યુઆરી, ૧૯૭૬ના રોજ યોજાયેલી બેઠકમાં કેન્દ્રએ બોર્ડ ઓફ સ્ટડીઝ, સ્કૂલ ઓફ લેંગમેજેઝને ભલામણ કરવાનો નિર્ણય લીધો હતો કે, પ્રતિવાદી સહિત સાત વિદ્યાર્થીઓને અસંતોષકારક કામગીરી બદલ યુનિવર્સિટીના રોલમાંથી કાઢી મૂકવા જોઈએ.સેન્ટર ઓફ રશિયન સ્ટડીઝની ભલામણ યુનિવર્સિટીના સત્તાવાળાઓ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવી હતી અને ૩૧ જાન્યુઆરી, ૧૯૭૬ના રોજ કાર્યાલયના આદેશ દ્વારા, કેન્દ્ર દ્વારા ભલામણ કરાયેલ અસંતોષકારક કામગીરી બદલ પ્રતિવાદી અને અન્યને યુનિવર્સિટીની સૂચિમાંથી દૂર કરવામાં આવ્યા હતા.

પ્રતિવાદી યુનિવર્સિટીના નિર્ણયને સ્વીકારતો દેખાયો અને બે વર્ષ અને છ મહિનાના સમયગાળા સુધી ચૂપ રહ્યો, પરંતુ ઓગસ્ટ, ૧૯૭૮માં તેણે દિલ્લી હાઈકોર્ટમાં એક રિટ પિટિશન દાખલ કરી હતી, જેમાં તેને યુનિવર્સિટીના રોલમાંથી હટાવવાના આદેશને આ

આધાર પર રદ કર્યો હતો કે આ આદેશ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરીને કરવામાં આવ્યો હતો.યુનિવર્સિટી દ્વારા રિટ પિટિશનનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો પરંતુ જ્યારે ૨૪ નવેમ્બર, ૧૯૭૮ના રોજ કોર્ટ દ્વારા પૂછવામાં આવ્યું કે શું પ્રતિવાદીને ફરીથી દાખલ કરવું શક્ય છે કે કેમ તેના પર રિટ પિટિશન સુનાવણી માટે આવી ત્યારે યુનિવર્સિટી આ પ્રશ્ન પર સહાનુભૂતિપૂર્વક પુનર્વિચાર કરવા સંમત થઈ હતી.ત્યારબાદ રિટ પિટિશન ફગાવી દેવામાં આવી હતી.ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષ આપવામાં આવેલી ખાતરીને અનુસરીને રશિયન સ્ટડીઝ કેન્દ્રએ ફરી એકવાર આ પ્રશ્ન પર વિચાર કર્યો અને પોતાને શૈક્ષણિક વર્ષના મધ્યમાં પ્રતિવાદીને દાખલ કરવામાં અસમર્થ હોવાનું જણાયું.જોકે, પ્રતિવાદીને જાણ કરવામાં આવી હતી કે તેમનો કેસ જુલાઈ ૧૯૭૯થી શરૂ થતા ચોમાસુ સત્રમાં એટલે કે શૈક્ષણિક વર્ષની શરૂઆતમાં વિચારણા કરી શકાય છે.પ્રતિવાદીને પ્રવેશ માટે નવી અરજી મોકલવાની સલાહ આપવામાં આવી હતી.

યુનિવર્સિટીના વલણથી અસંતુષ્ટ પ્રતિવાદીએ ફરી એકવાર હાઈકોર્ટમાં નવી રિટ પિટિશન દાખલ કરી હતી.તેમને યુનિવર્સિટીના રોલમાંથી હટાવવાના આદેશને પડકારવામાં આવ્યો હતો.ઉચ્ચ અદાલતે ૬ ઓગસ્ટ, ૧૯૭૯ના તેમના ચુકાદા દ્વારા રિટ પિટિશનને પ્રથમ આધાર પર મંજૂરી આપી હતી કે પ્રતિવાદીને તેની સામે કાર્યવાહી કરવામાં આવે તે પહેલાં કારણ દર્શાવવાની કોઈ તક આપવામાં આવી ન હતી અને બીજું એ આધાર પર કે યુનિવર્સિટીએ આ પ્રશ્ન પર પોતાનું મન લાગુ કર્યું ન હતું કે શું અરજદારનું પ્રદર્શન અસંતોષકારક હતું.ઉચ્ચ અદાલતે પ્રતિવાદીને યુનિવર્સિટીની સૂચિમાંથી દૂર કરવાના આદેશને રદ કર્યો અને યુનિવર્સિટીને નીચેના નિર્દેશો આપ્યા.

"(૧) અરજદાર બી. એસ. નરવાલને ૭મા સત્રમાં પ્રવેશ આપવો જોઈએ, જે ૧૯૭૯નું ચોમાસુ સત્ર છે.

(૨) કે અરજદારને તેની એમ. એ. ડિગ્રી મેળવવા માટે લાયકાત મેળવવા માટે શૈક્ષણિક વર્ષ ૧૯૮૧ ના અંત સુધીમાં દસ સેમેસ્ટર પૂર્ણ કરવાની મંજૂરી હોવી જોઈએ;

(૩) અરજદારને ૧૯૮૧ના શૈક્ષણિક વર્ષના અંત સુધીમાં જરૂરી ૧૮૦ ક્રેડિટ મેળવવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ અને તેણે અત્યાર સુધી મેળવેલા ક્રેડિટની ઉણપની ભરપાઈ કરવા માટે તેના ૧૦મા સત્ર પૂર્ણ થાય તે પહેલાં યોગ્ય સત્રના સંપર્કના કલાકો, સત્ર પરીક્ષાઓ અને સત્રની પરીક્ષાઓ લેવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ.

(૪) યુનિવર્સિટી અરજદારને જરૂરી અભ્યાસક્રમો હાથ ધરવા માટે યોગ્ય જૂથોમાં જોડાવાની મંજૂરી આપશે અને વાજબી અંતરાલે સત્ર પરીક્ષાઓ અને સત્ર પરીક્ષાઓની યોગ્ય વ્યવસ્થા કરશે જેથી એક સમયે ઘણી બધી શૈક્ષણિક જરૂરિયાતો પર ભીડ ન થાય.

અમારા વિચારણા માટેનો પ્રથમ પ્રશ્ન એ છે કે શું પ્રતિવાદી કાર્યવાહી પહેલાં સાંભળવાની તક મેળવવા માટે હકદાર હતો, તેને યુનિવર્સિટીના રોલમાંથી દૂર કરવામાં આવ્યો હતો. શરૂઆતમાં જે બાબતનો ઉલ્લેખ કરવો જોઈએ તે એ છે કે આ કોઈ યુનિવર્સિટીના 'સત્તાવાળાઓ' દ્વારા વિદ્યાર્થીને તેમની વિવેકબુદ્ધિ અને વિદ્યાર્થીના અધિકાર, સ્વતંત્રતા અને ન્યાય માટે શિસ્તબદ્ધ કરવાના દાવા અનુસાર વિદ્યાર્થીની હકાલપટ્ટીનો કેસ નથી. આ કેસ માત્ર વિદ્યાર્થીની શૈક્ષણિક કામગીરીનું મૂલ્યાંકન કરવાનો છે, જે યુનિવર્સિટીના નિર્ધારિત અધિકારીઓ શ્રેષ્ઠ લાયકાત ધરાવે છે અને અદાલતો કદાચ ન્યાય આપવા માટે ઓછામાં ઓછી લાયકાત ધરાવે છે. ન તો સાંભળવાની તક આપવાનો કોઈ પ્રશ્ન હોઈ શકે છે. જ્યારે કોઈ ઉમેદવાર એપિટ્યુડ અથવા

ઈન્ટેલિજન્સ ટેસ્ટ, લેખિત અથવા મૌખિક પરીક્ષામાં ક્વોલિફાય થવામાં નિષ્ફળ જાય છે ત્યારે સાંભળવામાં આવતા દાવા વિશે સાંભળવામાં આવતું નથી. જ્યારે યોગ્ય રીતે લાયક અને સક્ષમ શૈક્ષણિક અધિકારીઓ સમયાંતરે વિદ્યાર્થીના કાર્યની તપાસ અને મૂલ્યાંકન કરે છે અને તેના કાર્યને અસંતોષકારક જાહેર કરે છે ત્યારે આપણે જોઈ શકતા નથી કે સુનાવણીના અધિકારનો કોઈ પ્રશ્ન કેવી રીતે ઊભો થઈ શકે છે. આવા કિસ્સામાં શૈક્ષણિક સંસ્થાની ફરજ એ છે કે વિદ્યાર્થીના કાર્યના ધોરણનું તેના સંપૂર્ણ રેકૉર્ડ અને ક્ષમતાના આધારે નિષ્પક્ષ મૂલ્યાંકન કરવામાં આવે (૧). તે તેમનું કાર્ય છે. શૈક્ષણિક ચુકાદાના કાર્યની પ્રકૃતિ (જો ચુકાદો શબ્દનો ઉપયોગ સંદર્ભમાં સ્વીકાર્ય હોય તો) આપણને સાંભળવાની તકના કોઈપણ અધિકારને નકારાત્મક લાગે છે. જો શૈક્ષણિક સંસ્થા દ્વારા મૂલ્યાંકન 'બિન-શૈક્ષણિક' સંજોગોને પણ ધ્યાનમાં લેવાની મંજૂરી આપે છે, તો સાંભળવાનો અધિકાર ગર્ભિત થઈ શકે છે. પરંતુ જો મૂલ્યાંકન શૈક્ષણિક કામગીરી સુધી મર્યાદિત હોય, તો સાંભળવાનો અધિકાર એટલો ગર્ભિત ન પણ હોઈ શકે. અલબત્ત, જો પક્ષપાત અથવા દુર્ભાવનાપૂર્ણ આક્ષેપો હોય તો વિવિધ વિચારણાઓ પ્રચલિત થઈ શકે છે, પરંતુ પૂર્વગ્રહ અથવા દુર્ભાવનાપૂર્ણ આક્ષેપોની ગેરહાજરીમાં આપણે એવું નથી માનતા કે કોઈ શૈક્ષણિક સંસ્થા દ્વારા વિદ્યાર્થીનું શૈક્ષણિક પ્રદર્શન અસંતોષકારક છે તેવી ઘોષણા, વિદ્યાર્થીને સુનાવણીની તક આપવામાં આવી ન હતી તેના આધારે અદાલતમાં પૂછપરછ માટે જવાબદાર છે. મોટા અને વિસ્તરી રહેલા, કદાચ યોગ્ય રીતે, કુદરતી ન્યાય અને નિષ્ફળ વ્યવહારનું ક્ષેત્ર જરૂરી અને તંદુરસ્ત છે કારણ કે 'સુનાવણી' અંશતઃ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ દ્વારા પણ પ્રભાવિત છે, 'ઓડી અલ્ટરમ પાર્ટેમ' ના સિદ્ધાંતના અકુદરતી વિસ્તરણનો પ્રયાસ કરવાની મર્યાદા છે. શૈક્ષણિક બાબતોમાં પણ શૈક્ષણિક અધિકારીઓને નિરંકુશતા આપ્યા વિના, અમને લાગે છે કે આ કેસમાં ભાગ્યે જ ન્યાયિક હસ્તક્ષેપની જરૂર છે.

પ્રતિવાદીના વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરવા માટે રેગિન વિરુદ્ધ એસ્ટન યુનિવર્સિટી સેનેટ (૨) પર આધાર રાખ્યો હતો કે યુનિવર્સિટીની પરીક્ષણ સંસ્થા વિદ્યાર્થીને પરીક્ષામાં તેની નિષ્ફળતાના પરિણામે યુનિવર્સિટીમાંથી ખસી જવાની જરૂર પડે તે પહેલાં તેને તક આપવા માટે બંધાયેલી હતી.એ સાચું છે કે, તે કિસ્સામાં, પરીક્ષકોએ "બાહ્ય પરિબલોની વિશાળ શ્રેણીને ધ્યાનમાં લીધી હતી, જેમાંથી કેટલાક તેમના સ્વભાવ, ઉદાહરણ તરીકે, વ્યક્તિગત અને પારિવારિક સમસ્યાઓ માત્ર વિદ્યાર્થીઓ જ જાણતા હશે".તેથી, ડોનાલ્ડસન જસ્ટિસે અવલોકન કર્યું હતું કે સામાન્ય નિષ્પક્ષતામાં વિદ્યાર્થીઓને તક આપવી જોઈએ.તેમ છતાં, લોર્ડ પાર્કર સી. જસ્ટિસ, ડોનાલ્ડસન જે. ના દ્રષ્ટિકોણની ચોકસાઈ વિશે અને હેરિંગ વિરુદ્ધ ટેમ્પલમેન એન્ડ અર્દર્સમાં સહમત હોવાનું જણાતું ન હતું.(ઉપર), અપીલ અદાલતે એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે ડોનાલ્ડસન જે. ના અભિપ્રાયમાં ભવિષ્યના કોઈ યોગ્ય પ્રસંગે પુનર્વિચારણા જરૂરી છે.

હકીકતોના અગાઉના વર્ણન પરથી એ જોવા મળશે કે પ્રતિવાદીએ પ્રથમ ત્રણ સેમેસ્ટરમાં કોઈ પણ મુખ્ય અભ્યાસક્રમો પાસ કર્યા ન હતા.જો કોઈ ચોક્કસ વિષયમાં એમ. એ. ડિગ્રી માટેનો ઉમેદવાર પ્રથમ ત્રણ સેમેસ્ટરમાં તે વિષયમાં કોઈ એક મુખ્ય અભ્યાસક્રમ પાસ કરવામાં નિષ્ફળ જાય, તો ચોક્કસપણે, કોઈ પણ ફરિયાદ કરી શકશે નહીં કે ઉમેદવારના શૈક્ષણિક પ્રદર્શનને અસંતોષકારક જાહેર કરનારી શૈક્ષણિક સંસ્થાએ આ રીતે જાહેર કરવામાં મનસ્વી રીતે કામ કર્યું છે.જોકે, પ્રતિવાદીની ફરિયાદ હતી કે તે પ્રથમ બે સેમેસ્ટરમાં 'મુખ્ય અભ્યાસક્રમો' પાસ કરી શક્યો ન હતો કારણ કે યુનિવર્સિટી સત્તાવાળાઓ વર્ગો લેવા માટે શિક્ષકોને પ્રદાન કરવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા અને આ એક પરિબલ હતું જેને યુનિવર્સિટીના

સત્તાવાળાઓ ધ્યાનમાં લેવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા અને તેથી સત્તાવાળાઓએ તેમના મનનો ઉપયોગ ન કર્યો હોવાનું માનવું જોઈએ.એવું લાગે છે કે પ્રથમ સત્રમાં જ પ્રતિવાદી યુનિવર્સિટીમાં મોડેથી જોડાયો હતો અને ઘણા વર્ગો ચૂકી ગયો હતો.પરિણામ એ આવ્યું કે જ્યારે બાકીના વિદ્યાર્થીઓએ રશિયન ભાષામાં પૂરતી પ્રગતિ કરી હતી, ત્યારે જે પ્રતિવાદીએ હજુ મૂળાક્ષર શીખવાનું બાકી હતું તે તરત જ મુખ્ય અભ્યાસક્રમોમાં ભાગ લેતા બાકીના વિદ્યાર્થીઓ સાથે જોડાઈ શક્યો ન હતો.તેથી, રશિયન ભાષામાં પેથર વર્ગોમાં હાજરી આપવી પડતી હતી જ્યાં રશિયન ભાષા 'મુખ્ય વિષય' તરીકે નહીં પરંતુ 'સાધન અથવા વૈકલ્પિક વિષય' તરીકે શીખવવામાં આવતી હતી.પ્રતિવાદીના જણાવ્યા અનુસાર ૬ ઓક્ટોબર, ૧૯૭૪ અને ૬ ડિસેમ્બર, ૧૯૭૪ વચ્ચે તેમના જૂથને રશિયન ભાષા શીખવવા માટે કોઈ નહોતું.ફરીથી, બીજા સત્રમાં, ૧૦ ફેબ્રુઆરીથી ૩૦ માર્ચ, ૧૯૭૫ સુધી રશિયન વર્ગો હોવા છતાં, ૩૦ માર્ચ પછી તેમના જૂથને રશિયન ભાષા શીખવવાની કોઈ વ્યવસ્થા નહોતી.૬ ઓક્ટોબરથી ૬ ડિસેમ્બર, ૧૯૭૫ની વચ્ચે અને ફરીથી ૧૦ ફેબ્રુઆરીથી ૩૦ માર્ચ, ૧૯૭૫ની વચ્ચે કોઈ શિક્ષણ સુવિધાઓ ન હોવાના પ્રતિવાદીના આરોપને સ્પષ્ટ રીતે નકારી કાઢવા માટે ઉચ્ચ અદાલતે યુનિવર્સિટીના વલણને ખૂબ મહત્વ આપ્યું હોવાનું જણાય છે.સાચું છે કે યુનિવર્સિટીએ સ્પષ્ટ શબ્દોમાં આરોપોને નકારી કાઢ્યા નથી.પરંતુ યુનિવર્સિટીએ તેમના જવાબી સોગંદનામામાં નીચેની હકીકતોનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો.ફકરા પમાં એવું કહેવામાં આવ્યું હતું.

"તેઓ ૨૨મી ઓગસ્ટ ૧૯૭૪ના રોજ પ્રથમ સત્રમાં જોડાયા હતા, જોકે તે ૯મી ઓગસ્ટ ૧૯૭૪થી શરૂ થયું હતું.એટલા માટે કે તેમને એવા વિદ્યાર્થીઓ સાથે જૂથબદ્ધ કરવામાં આવવાના હતા, જેમણે રશિયનને બિન-મુખ્ય વિષય તરીકે રજૂ કર્યું હતું અને જેમના માટે

રશિયન વર્ગો ૧લી સપ્ટેમ્બરથી શરૂ થવાના હતા.ફરીથી, ૮ ઓક્ટોબર ૧૯૭૫ થી ૨૦ ડિસેમ્બર ૧૯૭૫ સુધી, તેઓ નિયમિત હાજરીમાં નહોતા.વિદ્યાર્થીઓના વર્ગને યુનિવર્સિટી દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવતા નિયમિત અભ્યાસક્રમનો લાભ ન મેળવનાર ચોક્કસ વિદ્યાર્થી માટે પ્રતિવાદી યુનિવર્સિટી વિશેષ અભ્યાસક્રમ કેવી રીતે પરવડી શકે?જો અરજદાર જ્યારે વર્ગો ચલાવવામાં આવ્યા હતા ત્યારે તેઓ હાજરી આપી શક્યા ન હોત તો તે યુનિવર્સિટીનો કોઈ દોષ ન હતો, અને અરજદારને તેની અનિયમિત હાજરી માટે દોષી ઠેરવવા જોઈએ.

ફરીથી ફક્ત ૯ માં કહેવામાં આવ્યું હતું:"ફક્ત ૯ના જવાબમાં હું કહું છું કે અરજદાર ૯મી ઓગસ્ટ ૧૯૭૪ના રોજ અભ્યાસક્રમમાં જોડાયો ન હતો જ્યારે મુખ્ય વિષય તરીકે રશિયનના વર્ગો શરૂ થયા હતા.જ્યારે અરજદાર ૨૨મી ઓગસ્ટ, ૧૯૭૪ના રોજ અભ્યાસક્રમમાં જોડાવા માટે આવ્યા, ત્યારે જે વિદ્યાર્થીઓએ રશિયનને મુખ્ય વિષય તરીકે રજૂ કર્યો હતો અને ૯મી ઓગસ્ટના રોજ તેમના વર્ગો શરૂ કર્યા હતા, તેમણે નોંધપાત્ર પ્રગતિ કરી હતી.અરજદાર, રશિયન ભાષામાં શિખાઉ હોવાથી, તેમાંથી કોઈ પણ જૂથમાં સમાવી શકાયો ન હતો.તેથી, તેમણે ૧ સપ્ટેમ્બરથી રશિયન વર્ગો ઓફર કરનારા વિદ્યાર્થીઓ સાથે જૂથબદ્ધ થવાનું હતું.

આ નિવેદનો દર્શાવે છે કે યુનિવર્સિટીએ 'મુખ્ય અભ્યાસક્રમો' માટે જરૂરી વર્ગો ચલાવ્યા હતા પરંતુ પ્રતિવાદી રશિયનના અપૂરતા જ્ઞાનને કારણે તેનો લાભ લઈ શક્યો ન હતો, જેના કારણે તેણે મુખ્ય અભ્યાસક્રમોના વર્ગોને બદલે 'વૈકલ્પિક' અભ્યાસક્રમો માટે વર્ગોમાં હાજરી આપવી પડી હતી.સ્વાભાવિક રીતે યુનિવર્સિટી વ્યક્તિગત વિદ્યાર્થી માટે વિશેષ કાર્યક્રમ ચલાવી શકી ન હતી.આ નિવેદનો પર હાઈકોર્ટનું ધ્યાન ગયું ન હતું.તેથી અમારું માનવું છે કે યુનિવર્સિટીના સત્તાવાળાઓ એ પરિસ્થિતિથી અજાણ હતા કે યુનિવર્સિટી પોતે રશિયન ભાષામાં શિક્ષણની

સુવિધાઓ પૂરી પાડવામાં નિષ્ફળ રહી હતી અને તેથી તેમના વિચારોને લાગુ ન કર્યા હોવાનું માનવું જોઈએ તે ઉચ્ચ ન્યાયાલયના તારણો તથ્યાત્મક આધાર વગરના છે.

તેથી, અમારી પાસે અપીલને મંજૂરી આપવા અને પ્રતિવાદી દ્વારા દાખલ કરાયેલી રિટ પિટિશનને રદ કરવા સિવાય કોઈ વિકલ્પ નથી.અમે એમ પણ ઉમેરી શકીએ કે અમે કોઈ પણ સંજોગોમાં હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દેશોની પુષ્ટિ નહીં કરીએ, કારણ કે તેમાં યુનિવર્સિટીના વટહુકમોનું વર્ચ્યુઅલ પુનર્લેખન સામેલ હોય તેવું લાગે છે.અપીલને મંજૂરી આપતી વખતે, અમે તેને યુનિવર્સિટી પર છોડીએ છીએ, તે ધ્યાનમાં લેવા માટે કે શું પ્રતિવાદીની કારકિર્દીને વટહુકમ અનુસાર કોઈ યોગ્ય સત્રમાં દાખલ કરીને બચાવી શકાતી નથી, જો તે અરજી ફર પ્રવેશ સબમિટ કરવાનું પસંદ કરે છે.ખર્ચ અંગે કોઈ ઓર્ડર આપવામાં આવશે નહીં.

૧૯૮૦ ની સિવિલ વિવિધ અરજી નંબર ૧૯૨૬ ફગાવી દેવામાં આવી છે.

એન. વી. કે. અપીલને મંજૂરી

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment

shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.